

فضای مجازی؛ سلاح جنگی در دنیای بی مرز

دکتر مجتبی اسماعیلی

تحلیلگر مسائل سیاسی

فرا تراز مثلث سه گانه زمین، دریا و هوا، امروزه درگیری ها در فضای ماورای جو، فضای اطلاعاتی و فضای مجازی در حال گسترش است. در واقع، ماهیت بی مرز، درگیری های مسلحانه بین کشورها را فرا تراز اهداف نظامی، به دغدغه های اصلی آنها تبدیل کرده است اما آنچه به این درگیری ها جنبه عملی بخشیده است، بی شک جنگ ۲۰۲۳ روسیه و اوکراین است. با این اوصاف، در ادامه این مسئله را بیشتر مورد واکاوی قرار خواهیم داد.

به ویژه از زمان جنگ روسیه و اوکراین، این دنیای بی‌مرز بیشتر مورد توجه کشورهای جهان قرار گرفته شده است. در راستای اثبات این ادعا بیش از ۱۶۰٪ حملات سایبری مهم در جهان، به نسبت دو سال گذشته افزایش یافته است (cyberguru.it)؛ بنابراین امروزه فناوری به بخش قابل توجهی از نظام سیاسی در سطح بین‌المللی و ابزاری برای تعامل بازیگران در مناسبات فراملی تبدیل شده است.

همان‌طور که ظهور یک فناوری صنعتی (حمل و نقل ریلی) سبب تغییرات اساسی در سازمان‌های اقتصادی، سیاسی و نظامی می‌شود، بر همین اساس افزایش ارتباطات داده‌ای با قابلیت تعامل جهانی و جامعه‌ای که به طور فزاینده‌ای بر اطلاعات متمرکز است، بر نحوه اداره ارتباطات بین‌المللی و احتمالاً بر شکل دولت‌ها تأثیر می‌گذارد. این دامنه اثرگذاری تا جایی است که می‌توان گفت اثرگذاری «انقلاب مجازی» بر اصول روابط بین‌المللی، عمیق‌تر از سایر فناوری‌ها است. این امر نه تنها منابعی را که حاکمیت‌ها می‌توانند علیه یکدیگر به کار ببرند، تغییر می‌دهد؛ همان‌طور که سایر انقلاب‌های فناورانه انجام داده‌اند بلکه تا حدودی و به طور قابل توجهی از اقتدار دولت در امور امنیتی می‌کاهد.

سلاح فریب جمعی

جنگ در دنیای بی‌مرز، یک رویکرد سیستمی جهانی برای دستیابی به کنترل اجتماعی است. کنترل اجتماعی از راه استفاده از سلاح‌های فریب جمعی حاصل می‌شود. کنترل اجتماعی جهانی برای اولین بار در تاریخ جهان امکان‌پذیر است. قابلیت‌های کنترل اجتماعی در تصاویر ماهواره‌ای جهانی، انبوهی از

جنگ روسیه و اوکراین در شرایطی ادامه می‌یابد که شاید برای نخستین بار در جهان، اینترنت، فضای مجازی و فناوری‌های ارتباطی در صف خطوط مقدم جنگ قرار می‌گیرند. از تحریم‌های ابرپلتفرم‌های رسانه اجتماعی (فیس‌بوک، تیک‌تاک، یوتیوب، توئیتر و...) علیه حساب‌های کاربری روسی گرفته تا کمک‌های زیرساختی اتحادیه اروپا به اوکراین، دسترسی مردم اوکراین به اینترنت ماهواره‌ای، حملات سایبری متعدد به پایگاه‌های دولتی هر دو کشور، دست‌کاری الگوریتم جستجوی گوگل به درخواست اتحادیه اروپا و یا حتی تحریم داخلی مانند: محدودسازی دسترسی کاربران روسی به برخی رسانه‌های اجتماعی توسط دولت این کشور. دامنه این مداخلات فناوری محور، به قدری گسترده و وزن آن‌ها تا اندازه‌ای سنگین است که می‌توان به جرئت عبارت «جنگ مجازی» را در کنار سایر ابعاد مثل اقتصاد، تسلیحات، راه‌های ارتباطی، روابط دیپلماتیک و... قرار داد (پاینده، ۱۴۰۱).

فضای مجازی، برخلاف گذشته، دیگر وسیله سرگرمی به حساب نمی‌آید و امروزه یکی از واژه‌های امنیت بین‌المللی محسوب می‌شود؛ چراکه انفجار فناوری در دو دهه گذشته، قابلیت و دسترسی به اطلاعات را تسهیل کرده است؛ از این رو برای دولت‌ها دیگری فضای مجازی، مفهوم سرگرمی ندارد و دستیابی، هک و حمله به آنها، یک تهدید جدی به شمار می‌رود. به همین دلیل امروزه آن را یک سلاح جنگی می‌دانند (Rogers, ۲۰۱۸)؛ چرا که فضای مجازی به طور مستقیم با عموم مردم سروکار دارد. در نهایت طبیعی است که توجه سیاسی را برای کنترل و تنظیم به خود جلب کند. همان‌طور که توجه هکرها، حملات سایبری، جاسوسی و... را به خود جلب می‌کند؛

غربی در حال نفوذ است و با پوششی زیبا به کشورها و زمینه‌های مختلف در سراسر جهان گسترش یافته است. درگیری اخیر بین روسیه و اوکراین یک تلنگر است که آشکارا متوجه شویم که «جنگ در دنیای بدون مرز»، گفتمان بازی سیاسی جدید آمریکا و غرب است که با مفاهیم تکنولوژیک، بردگی و اسارت را استتار می‌کند (家安全 中信息安全، ۲۰۲۲).

هژمونی در دنیای بی‌مرز

در دنیای امروز، فضای مجازی به‌طور کلی اینترنت بی‌نهایت در هر گوشه از سیاست، اقتصاد و فرهنگ

پهپادهای غیرنظامی و نظامی، سیستم‌های نظارت دوربین عمومی در «شهرهای هوشمند»، زیرساخت‌های تجاری، پروتکل‌های ردیابی آیفون، ردیاب‌های تناسب‌اندام و سایر دستگاه‌های پوشیدنی، اینترنت، هوش مصنوعی، سرقت یا دست‌کاری هویت‌های شخصی و... را دارد. به همین دلیل امروزه دولت‌ها، سازمان‌ها و... خواهان دستیابی و کنترل این موضوع کلیدی هستند (Banach, ۲۰۲۳)؛ بنابراین با توسعه سریع فناوری ارتباطات و اینترنت، بحث «دنیای بدون مرز» به رهبری آمریکا و سایر کشورهای توسعه‌یافته

فضای مجازی در دنیای بدون مرز، حاکمیت دوباره را امتحان کنند؛ از این روی می‌توان دریافت که طرف‌داری از «دنیای بدون مرز» توسط آمریکا و دیگر کشورهای غربی، لفاظی ملایمی است که قصد دارند حاکمیت‌ها را تضعیف کنند و هژمونی در دنیای بی‌مرز به دست آورند.

اما درگیری اخیر بین روسیه و اوکراین، چهره ریاکارانه «دنیای بدون مرز» را کاملاً از هم پاشید و هژمونی سایبری آمریکا را کاملاً افشا کرد. در واقع به خاطر همین موضوع بود که آنها اعمال قوانین و اصول حقوقی فضای مجازی را تأیید نمی‌کردند و بر این باورند که فضای مجازی باید آزاد باشد.

اما روسیه و چین به خوبی اهداف پنهان آنها را درک کرده‌اند و به همین دلیل است که روسیه و چین به شدت به دنبال جدایی از دنیای بی‌مرز آمریکا و غرب هستند اما متأسفانه در کشور ما هنوز افکار عمومی این موضوع را درک نکردند که دنیای بی‌مرز آمریکا و غرب، به معنای باختن جنگ به آنها است. هر چند اینترنت ملی، شبکه‌های ملی برای مقابله با این جنگ بدون مرز آمریکا در پیش گرفته شده است اما تا زمانی که زیرساخت این موضوع فراهم نشده باشد، ما همچنان با هک، افشای اطلاعات سری و... روبه‌رو هستیم (oboznik.ru).

جمع‌بندی

تا پیش از جنگ در دنیای بدون مرز، فضای مجازی در شکل دهی به ذهن‌ها و قلب‌های مخاطبین مسجل بود اما مکانیسم این کارکرد مشخص نبود اما بعد از جنگ روسیه و اوکراین این موضوع مشخص شد که چه قدرتی در فضای مجازی نهفته است و

کشورهای مختلف جهان گسترش یافته است و قدرت فزاینده‌ای در شکل‌دهی و تأثیرگذاری بر جهان دارد و موقعیت استراتژیک آن بیش از پیش برجسته شده است. به عنوان یک ابزار مدرن تکنولوژیکی و ابزار انتشار اطلاعات، تقریباً به محض تولد، به ابزاری برای رقابت برای منافع بین کشورها تبدیل شده است.

در نتیجه، شکل جدیدی از هژمونی متولد شده است؛ بنابراین جنگ در دنیای بی‌مرز و مورد حمایت آمریکا و غرب، شعاری است که هدف آن محو کردن آگاهی سایر کشورها از حاکمیت شبکه و پوششی برای ترویج هژمونی یک‌جانبه شبکه است. آمریکا از زادگاه اینترنت، کنترل شریان اصلی اینترنت و در اختیار داشتن فناوری اصلی اینترنت برای کنترل فضای سایبری جهانی و استفاده از آن به عنوان یک پلتفرم مهم برای ترویج استراتژی‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی استفاده می‌کند. این کشور هر وسیله‌ای را برای ادغام نظام‌های سیاسی غربی، اشکال اقتصادی و ارزش‌های فرهنگی به بیشتر کشورهای در حال توسعه سوق داده است و با دست‌کاری اینترنت و هژمونی بین‌المللی، سعی در کنترل دنیای واقعی دارد.

تهاجم ذاتی در دنیای بی‌مرز

با نگاهی به تاریخ متوجه می‌شویم که کشورهای سرمایه‌داری غربی در گذشته، بیشتر از جنگ‌های تهاجمی برای از بین بردن مرزهای سیاسی و جغرافیایی سایر کشورها استفاده می‌کردند تا به صورت مستقیم حاکمیت این کشورها را تحت تأثیر قرار دهند (اسماعیلی و آرامش، ۱۳۹۸: ۷۵).

اما از آنجایی که این روش منسوخ شده است، برخی از قدرت‌های بزرگ به دنبال این هستند تا با جنگ

در واقع این دو کشور زیرساخت فضای مجازی را به دست آورده اند و می‌خواهند آن را به جهان تحمیل کنند و کشورهایی که نخواهد زیر بار این کار بروند، بی شک تحریم، هک و... می‌شوند در نهایت مجبور به این خواهند شد که زیر چتر هژمونی دنیای بدون مرز آمریکا و غرب، به حاکمیت خود ادامه دهند؛ بنابراین جنگ در دنیای بی‌مرز منجر به پیامدهای فاجعه‌باری در اقتصاد، سیاست و رفاه اجتماعی ملت می‌شود. از طرف دیگر، قدرت مخرب تأثیر این جنگ به قدری زیاد است که نه تنها استقلال کشور شکست می‌خورد بلکه واقعیت موجودیت مردمان آن را به عنوان یک جامعه ملی زیر سؤال می‌برد؛ بنابراین پیش‌بینی می‌شود که در آینده، جنگ بدون مرز فضای مجازی نه تنها فراتر از جنگ زمین، دریا و هوا

گردانندگان آن چه کارهای را می‌توانند انجام دهند. بر همین اساس این یادداشت به بررسی فضای مجازی و جنگ در دنیای بدون مرز اختصاص داده شد. نویسنده نتیجه می‌گیرد که جنگ در دنیای بدون مرز برای دودسته از کشورهای جهان شناخته شده است و دیگر کشورها هنوز به این جمع‌بندی نرسیده‌اند که جنگ آینده، جنگ در دنیای بدون مرز است یا این که هنوز زیرساخت آن را فراهم نکرده‌اند. آن دودسته از کنشگران جهان که جنگ در دنیای بدون مرز را شناخته‌اند عبارت‌اند از: دسته اول مقابله با دنیای بی‌مرز و جلوگیری از آن مانند چین و روسیه. دسته دوم که حامی دنیای بدون مرز هستند و می‌خواهند با آن، هژمونی در دنیای بی‌مرز را به دست آورند، آمریکا و غرب هستند.

- Banach, S. (2023). VIRTUAL WAR AND WEAPONS OF MASS DECEPTION. <https://mwi.westpoint.edu/virtual-war-weapons-mass-deception/>
- Rogers, M. (2018). Rethinking Warfare Concepts in the Study of Cyberwar and Security. https://www.e-ir.info/2018/12/01/rethinking-warfare-concepts-in-the-study-of-cyberwar-and-security/#google_vignette
- <https://www.cyberguru.it/en/2022/06/08/in-global-cyber-warfare-the-wolf-may-come-dressed-as-a-lamb/>
- 家安全 信息安全. (2022). 冲突“无界”的再. <https://www.secrss.com/articles/42466>
- <http://www.oboznik.ru/?p=61414#slider1-1>

باشد بلکه خسارت‌های جبران‌ناپذیری بر جامعه‌ها داشته باشد.

منابع

اسماعیلی، مجتبی و آرامش، علی اصغر. (۱۳۹۸). آینده قدرت نرم ایران و آمریکا در غرب آسیا. تهران: انتشارات اندیشکده روابط امور خارجه.
پاینده، عمادالدین. (۱۴۰۱). معادله چند مجهولی حاکمیت بر اینترنت. اندیشکده حکمرانی و اینترنت. پژوهشکده سیاستگذاری دانشگاه صنعتی شریف تهران.

